

چرا در ایران برنامه ریزی درسی مدون و کارایی نداریم؟

خجسته رفیعی نژاد

دانشجوی دکترا برنامه ریزی درسی دانشگاه ازاد تربت حیدریه

Email: (kh.rafei77@gmail.com)

چکیده

مقاله‌ی حاضر با عنوان «چرا در ایران برنامه‌ریزی درسی مدون و کارا نداریم؟» می‌باشد. با داشتن علم و دانش کافی و تکیه بر برنامه‌ریزی درسی منسجم و یکپارچه، می‌توان زمینه را برای توسعه و ترمیم کاستی‌ها و اخذ تصمیمات لازم برای رشد پایه‌ی فعالیت‌های انسانی ایجاد نمود.

به‌نظر می‌رسد، علل و عواملی که می‌تواند در عدم کارا بودن برنامه‌ریزی درسی در ایران نقش و تأثیر داشته باشد، بسیار زیاد و حیطه‌های مختلفی را در برگیرد، ولی سعی شد تا زیر مجموعه‌ای از ابعاد برنامه‌ریزی که شامل ابعاد اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و فردی است، که می‌تواند تأثیر بیشتری بر ناکارایی برنامه‌ریزی درسی داشته باشد، مورد بررسی و تحلیل قرار گیرد.

نتایج نشان داد که از بین چهار بعد، بجز بعد فرهنگی، بقیه ابعاد دارای رابطه‌ی مستقیم و معناداری با ناکارایی برنامه‌ریزی درسی داشتند، ولی بعد فرهنگی در معادله‌ی رگرسیونی با ناکارایی برنامه‌ریزی درسی از قدرت پیش‌بینی‌کنندگی بیشتری برخوردار بود.

در نهایت، این‌که در ناکارایی و مدون نبودن برنامه‌ریزی درسی در ایران، نمی‌توان تنها به یک عامل یا بعد اشاره نمود و تمامی ابعاد و زمینه‌ها به نوعی تأثیر دارند.

کلید واژه: برنامه‌ریزی درسی، ناکارایی، دانش آموزان

بیان مسأله

برنامه‌ریزی^۱ یکی از ابزارهای مدیریت است که زمینه‌ی منطقی اتخاذ تصمیم را فراهم می‌سازد. هم‌چنین، کوششی است آگاهانه و منظم برای انتخاب بهترین روش موجود جهت نیل به اهداف مخصوص و شاخصی برای کاربرد منطقی دانش بشری، برای اخذ تصمیمات لازم که به منزله‌ی پایه‌ی فعالیت‌های انسانی محسوب می‌شود، تعریف شده است (دل پیشه، ۱۳۸۰: ۱۴۶). این ابزار مدیریتی، در حیطه‌ها و موضوعات مختلفی هم‌چون؛ فرهنگ، سیاست، بهداشت، اقتصاد، آموزش و پرورش و ... می‌تواند ورود نماید و آموزش و پرورش به‌عنوان یک حیطه‌ی بسیار مهم، دارای چهار نوع برنامه‌ریزی است:

(۱) طرح‌ریزی آموزشی و پرورش (۲) برنامه‌ریزی نیروی انسانی (۳) برنامه‌ریزی آموزشی و (۴) برنامه‌ریزی درسی (ملکی، ۱۳۸۴: ۱۵).

از آنجایی که در فرآیند آموزش و پرورش، یکی از مقوله‌های مهم یادگیری قلمداد می‌شود و در واقع اساس و پایه‌ی هر نظام آموزشی را یادگیری تشکیل داده است، بر این اساس تلاش می‌شود تا اهتمام و فعالیت کلیه‌ی زیرمجموعه‌ی آموزش و پرورش در رسیدن به این-هدف در اقشار تحصیل‌کننده باشد و از همین‌روی، عوامل مختلفی مثل توانائی‌ها و ظرفیت‌های فراگیرنده، معلم، امکانات، محیط یادگیری، محتوا و غیره که بر مؤلفه‌ی یادگیری تأثیر می‌گذارند، مورد بررسی و تحلیل قرار می‌گیرند تا در قالب برنامه‌ریزی، علاوه بر این-که به همه‌ی مؤلفه‌های مؤثر بر یادگیری محصلان توجه شود، بتوان زمینه را برای توسعه و ترمیم کاستی‌ها و اخذ تصمیمات لازم برای رشد پایه‌ی فعالیت‌های انسانی به‌وجود آورد.

در واقع، با داشتن علم و دانش کافی و تکیه بر برنامه‌ریزی درسی^۲ منسجم و یکپارچه، می‌توان به این هدف دست یافت و چون، برنامه‌ریزی درسی، طرح و نقشه‌ای است از آن‌چه باید یاد گرفته شود و روش‌های یادگیری توسط معلم، فعالیت‌ها و تجربیات یادگیری فراگیران، وسایل و مواد آموزشی، شرایط و امکانات، زمان و مکان، هم‌چنین ارزشیابی از مطالب یادگرفته شده را نیز در بر می‌گیرد (میرزاییگی، ۱۳۸۰: ۳۸).

لذا باید از یک‌روش سازمان‌دهی مواد یادگیری مشترک یا مهارت-های زندگی که بر محور مسائل و مشکلات زندگی واقعی کودکان، نوجوانان، جوانان و بزرگسالان سازمان‌دهی شده است (بینه به نقل از ملکی، ۱۳۸۴: ۶)، در مواردی با همراه خود این گروه‌ها، بهره جست تا بتوان به حد اعلایی از برنامه‌ریزی درسی دست یافت و بتوان محتوا و فرایندی رسمی و غیررسمی که از طریق آن، فراگیرندگان، تجربیات یادگیری، دانش، مهارت و نگرش را فرا می‌گیرند (دال به نقل از شریعتمداری، ۱۳۸۶: ۶)، را به بهترین نحو اجرا نمود، اما در ساختار و سیستم آموزش و پرورش کشور ما، تغییرات و دگرگونی-های زیادی اتفاق می‌افتد و متأسفانه هنوز نتوانسته ساختار و چارچوبی مشخص از برنامه‌ریزی درسی را در بین فراگیران ترویج داده تا بهتر و با دیدی بازتر پذیرای یادگیری مطالب و موضوعات درسی و حتی کمک درسی گردند.

اما، این‌که؛ برنامه‌ریزی مدون و کارا چگونه شکل می‌گیرد؟ و چرا در ایران برنامه‌ریزی درسی مدون و کارایی نداریم؟ سؤالاتی است که سعی شده در این مقاله بدان‌ها پرداخته شود، چرا که هرچند، به‌نظر می‌رسد مدرسه و آموزش در ایران سابقه‌ای بلند و فراوان دارد (سلطان زاده روح‌بخشان، ۱۳۶۴: ۱۴)، ولی این سابقه هم نتوانسته

² - curriculum planning¹ - planning